

literatura
RAMON PLA I ARXÉ

El llibre conté vuitanta-nou articles d'opinió, cinc acudits gràfics i sis contes de Pere Calders. Els ha triat i prologat Diana Coromines, neta de Pere Calders. Els articles mostren la constància, la fermesa i l'autonomia de les seves conviccions en uns dies convulsos (1933-1994), i els sis magnífics contes revelen, una vegada més, el seu enorme talent literari.

Calders i els realismes

**Sobre el feixisme,
l'exili i la censura**

PERE CALDERS

Edició de Diana Coromines
Rosa del Vents, 2019
274 pàgines
18,90 euros

El llibre inclou tres tipus d'obres de Calders, molt diferents: sis contes, cinc acudits gràfics i vuitanta-nou articles periodístics publicats entre 1933 i 1994. L'interès d'aquests productes és desigual —els acudits, per exemple, són perfectament prescindibles—, però els contes són magnífics i, dels articles, se'n dedueixen, molt clarament, les conviccions de Calders. El context —la guerra civil, l'exili, la guerra mundial, la guerra freda i la postguerra espanyola— és l'escenari, i Pere Calders, el protagonista. Però el que ell refereix no són experiències sinó opinions i el que fa, per tant, és periodisme d'opinió.

El títol —*Sobre el feixisme, l'exili i la censura*— pot fer pensar al lector que aquestes opinions —naturalment, antifeixistes— són perfectament previsibles. Però no són opinions tòpiques i, darrera del que escriu, hi ha un criteri que no sempre és homologable al perfil d'un progressisme estàndard. I, aleshores, els textos no només defineixen la personalitat del protagonista sinó també la complexitat de l'escenari. Perquè Calders diu el que pensa encara que dissenyati del pensament majoritari: ho fa, per exemple, en les seves advertències sobre el perill de la immigració massiva d'espanyols, o en l'oposició a la concessió del Premi d'Honor a Josep Pla —greu error, em sembla— o en la polèmica del

purisme en l'ús del català, en la qual ell opta per assegurar-ne la pervivència per l'ús —tanmateix, rigorosament fabrià i unitari— més que no pas pel debat filològic.

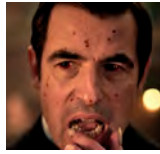
Al marge d'això, hi ha una cosa que potser no sorprendrà el lector, però que, molt probablement, el deprimeixi una mica: els problemes amb Espanya no difereixen gaire dels actuals. Els exteriors —l'escandalosa resistència de l'estat al "corredor mediterrani" (1991), la imputació de supremacisme quan "se'ns acusa de racisme [...] sobretot quan s'aproximen consultes electorals" (1991)—, i els interiors —un jugador del Barça molest per la mania dels catalans de parlar en la seva llengua (1986), l'acusació, a la Generalitat, d'un dirigent del PSC, de "marginar la llengua castellana" (1992). I etcètera.

D'aquestes opinions, les més interessants, per al meu gust si més no, són les que es refereixen a les arts, de les quals en té una notable informació internacional. La guspira del debat literari la produeix l'oposició que hi ha entre la seva orientació literària i la del realisme social d'arrel marxista. Calders s'enfronta a algunes tesis del tàndem Castellet-Molas i a una mentalitat inquisitorial molt estesa entre la *intelligenza* antifranquista que decidia el que estava bé i el que no ho estava, el que era literàriament

teatre

'Reiseführer,' un trencaclosque de tòpics sobre el turisme a l'Espai Lliure

televisió

'Dràcula', dels creadors Steven Moffat i Mark Gatiss, a la plataforma Netflix

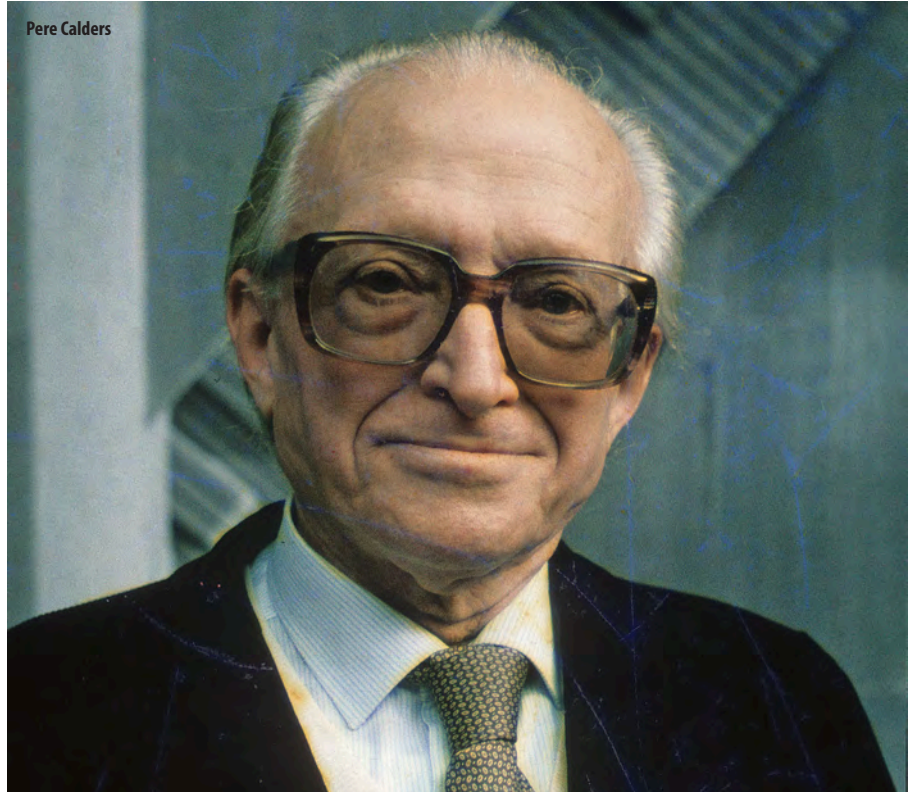

entrevista

Entrevista a Lluís-Anton Baulenas a propòsit de la seva nova novel·la 'Els camins de la Rut'

valuós i el que no ho era. En algunes coses —o en moltes— Calders tenia tota la raó, tot i que hi aplicava més l'enginy periodístic que el rigor teòric. Però, quan el seu criteri és inapel·lable, és quan es revolta davant el menyspreu per l'obra de la generació dels Carner, Guerau, Manent o Foix. El seu rebuig és frontal, perquè, diu —amb tota la raó del món— que “el quart de segle anterior a la guerra van ser uns anys d'or per a les nostres lletres”. A aquells autors se'ls acusava de no voler veure la realitat, de no saber reproduir-la i de no voler denunciar-la, perquè s'evadien en artificis incompatibles amb la tragèdia que vivia el país. Però ell s'oposa a les cares llargues i a un clima intel·lectual en què “el prestigi de la tristesa és tan efectiu, fa quedar tan bé i té tants partidaris, que un ideal estètic basat en l'alegria queda frívol”. Era exactament el contrari del que feia Calders amb la seva literatura imaginativa i satírica —“amb el somriure com a bisturí”, diu— en què oposava “el conte a la notícia, la novel·la al periodisme, el teatre a la proclama i la poesia al present desagradable”. El que ell escrivia no era evadir-se de la realitat, perquè la realitat no és només el que els ulls veuen sinó també l'experiència, és a dir, el que s'amaga sota l'escorça dels fets. En aquesta edició de Diana Coromines —neta de Pere Calders—, el lector hi trobarà també sis contes de Calders que ho verifiquen.

Al *Viatge al centre de la terra*, narra la fabulosa creació “d'un globus terraquí gegant, colossal, el més gran del món”. El narrador el visita i s'hi introdueix, però, en comptes de trobar-hi una tecnologia fascinant, el que passa és que hi ensopega, s'hi ensorra, hi troba rates i un gat li esfilagarsa la roba. El grandiloqüent progrés científic no hi queda gaire ben parat. *La ratlla i el desig* és un conte dedicat als efectes de l'exili: el protagonista del conte passa pel coll d'Ares —com feu Calders en exiliar-se— amb l'angoixant desorientació de no trobar res del que estima on ho havia trobat

sempre. A *O ell, o jo* explica la violenta reacció de qui es troba amb una persona exactament igual que ell i decideix posar fi a la impostura del duplicat que li posa al davant el que ell és. *La vetlla de donya Xabela* és un conte mexicà —Calders visqué vint-i-tres exiliat a Mèxic—, que refereix la delirant emotivitat que provoca l'abarrocat cadafal que han construït els parents per al cos “encongí, ressec” d'una dona insignificant. L'epidèmia de plors i lamentacions afecta fins i tot la seva nora, que la detestava i que acaba admetent que “si sempre hagués estat, com ara, quieta i callada, com s'hauria estimat donya Xabela”. I hi ha un altre conte dedicat a la deliciosa conversa entre un gos xerraire i un noi de Gràcia, o un altre, encara, a la cordialitat amb què un nen tracta un extraterrestre, que, afortunadament, parla català. No és possible descriure al lector tota la tendresa, tot l'estoïcisme i tota la

implacable ironia d'aquests contes. Més val que els llegeixi. La síntesi és molt senzilla: Calders parla del que sentim, temem, desitgem, ens sorprèn, ens plau o ens molesta als humans. I ho fa amb l'humor i la imaginació que és marca de la casa. Certament, com explica el narrador d'un d'aquests contes, això és parlar de la vida dels homes, tot i que, adverteix, “em fa por que a vós no us ho semblarà, com als altres”.

Val la pena subratllar tres coses més: d'una banda, la constància i la fermesa de les seves conviccions culturals i catalanistes. No es redueix a reiterar-les, sinó que en cada gènere —opinió o literatura— les recrea. Segon, Calders no és mai un escriptor egocèntric com ho havia estat, per exemple, Eugeni d'Ors: ell vol influir, no exhibir-se. I, tercer, és clar, l'estil sense el qual les millors intencions literàries haurien irremeiablement naufragat.